

*В. В. Коврегін,
перший профектор, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків*

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

V. Covregin,
First Vice-Rector, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

INNOVATIVE MECHANISMS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION ECONOMIC SAFETY MAINTENANCE

У статті запропоновано формування інноваційних механізмів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу. Зокрема, виокремлено показники забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу; визначено модель побудови інноваційного механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу; здійснено класифікацію факторів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу.

The formation of innovative mechanisms of higher educational institution economic safety maintenance is offered in the article. In particular, the indicators of higher educational institution economic safety maintenance are allocated; the model of construction of the innovative mechanism of higher educational institution economic safety maintenance is defined; the classification of factors of higher educational institution economic safety maintenance is carried out.

*Ключові слова: інноваційний механізм, економічна безпека, вищий навчальний заклад, модель, фактори.
Key words: innovative mechanism, economic safety, higher educational institution, model, factors.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У нинішніх умовах функціонування вітчизняних вищих навчальних закладів характеризується наявністю численних проблем, зокрема, таких, як: зменшення кількості абітурієнтів; високий рівень амортизації основних фондів, зокрема, тих, що забезпечують освітній процес; суттєве зменшення бюджетних асигнувань тощо. Все вищезазначене викликає необхідність підтримки вищими навчальними закладами власної економічної безпеки. Виходячи з цього, слід зазначити, що обрана тема дослідження є надто актуальною на сучасному етапі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням економічної безпеки підприємств, зокрема, вищих навчальних закладів, на сучасному етапі присвячено наукові праці таких вітчизняних та закордонних вчених, як: Т.Б. Кузенко [1], О.М. Ляшенко [2], А.В. Козаченко [4], Г.Д. Тюленев [3] та ін.

Проте недостатньо висвітленими залишаються проблеми інноваційного розвитку механізмів, що орієнтовані на підтримку безпеки вищих навчальних закладів, з економічної точки зору.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є формування інноваційних механізмів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу.

Для досягнення поставленої мети в роботі потрібно вирішити такі завдання:

- виокремити показники забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу;
- визначити модель побудови інноваційного механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу;
- здійснити класифікацію факторів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економічною наукою розглядаються чотири типи ситуацій, в яких необхідно приймати управлінські рішення і прогнозувати їх наслідки: ситуація визначеності, ризикова ситуація, ситуація невизначеності та ситуація конфлікту. Сучасний соціально-економічний стан України та рівень фінансового забезпечення її вищої освіти створюють необхідність алгоритмізації дії керівників вищих навчальних закладів в умовах невизначеності. Для цього можна використовувати метод пропорційних

Таблиця 1. Розрахунок нормативу бюджетного фінансування

Найменування показника	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Середньорічний бюджетний контингент, осіб	1940	1720	1500
Обсяг фактичних бюджетних асигнувань, тис. грн.	11055,1	7373,8	6745,2
Норматив бюджетного фінансування, тис. грн.	5,69	4,92	4,5

Таблиця 2. Розрахунок комплексного нормативу фінансового забезпечення

Найменування показника	2015 р.
Норматив життєзабезпечення	350
Норматив вартості навчання	8700
Норматив соціального захисту	825
Норматив бюджетного фінансування	4920
Комплексний норматив фінансового забезпечення	14795

залежностей економічних факторів, основу якого складає процес ідентифікації найбільш важливих чинників діяльності. Він є базою для визначення прогнозних значень інших індикаторів. Фактично в якості базового забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу виступає комплексний норматив її фінансового забезпечення. В результаті його ідентифікації будується модель зміни ситуації, яка передбачає наступну послідовність дій:

— на першому етапі розрахунковим компонентам комплексного нормативу фінансового забезпечення присвоюються певні кількісні значення;

— на другому етапі визначаються похідні показники, тобто прогнозуються можливі результати кожної групи показників оцінки рівня економічної безпеки вищого навчального закладу;

— на третьому етапі нові показники оцінки рівня економічної безпеки вищого навчального закладу порівнюються з критеріями вибору пріоритетів фінансової підтримки;

— на четвертому етапі вибудовується певна послідовність пріоритетів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу;

— на п'ятому етапі формуються показники внутрішнього обліку, які можна використовувати як орієнтир для контролю рівня забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу [2; 4].

Інноваційний механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу, що пропонується в роботі, не тільки демонструє зміни показників фінансового забезпечення за окремим вищим навчальним закладом, але і дозволяє провести порівняльний аналіз її прогнозних значень за методами розрахунку їх нормативу.

Даний механізм можна представити у вигляді моделі, яка в укрупненому вигляді являє собою багатовимірну таблицю найважливіших показників забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу в динаміці. В результаті дослідження може обиратися один або кілька варіантів дій. При цьому значення різних обсягів фінансування, використані в процесі моделювання, можуть служити прогнозними орієнтирами у наступних діях.

Мета першого етапу моделювання забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу — розрахунковим шляхом визначити прогнозні кількісні значення комплексного нормативу бюджетного фінансування. В якості вихідних даних для його розрахунку

доцільно використовувати планові показники річних кошторисів видатків установ вищої освіти. Відповідно, необхідно виконати наступні процедури:

1. Розрахунок комплексного нормативу фінансового забезпечення за кожним окремим вищим навчальним закладом.

2. Розрахунок нормативу бюджетного фінансування за двома варіантами:

— перший варіант — за загальноприйнятою методикою розрахунку нормативу бюджетного фінансування, при якій фактично виділені бюджетні асигнування діляться на середньорічний контингент студентів (табл. 1);

— другий варіант — за методикою комплексного нормативу фінансового забезпечення як суми нормативу життєзабезпечення навчального закладу, нормативу вартості навчання, нормативу соціального захисту і нормативу бюджетного фінансування (табл. 2) [1, 2].

Найбільш ефективним вважається поєднання обох вказаних варіантів для розрахунку комплексного нормативу фінансового забезпечення на основі нормативу бюджетного фінансування. В якості вихідних даних виступає динаміка курсантів, що навчаються за рахунок бюджетних асигнувань, у Національному університеті цивільного захисту України протягом 2014—2016 рр., а також інформація стосовно бюджетних витрат на підготовку кадрів цивільного захисту, яка міститься у Додатку 3 до Закону України "Про державний бюджет України". Результати розрахунків наведено в таблиці 1 та 2.

Розрахований в таблиці 1 норматив бюджетного фінансування є складовою комплексного нормативу фінансового забезпечення, який, відповідно, обчислюється в таблиці 2.

При цьому під нормативом життєзабезпечення розуміється середня вартість сплати за проживання в гуртожитку. В якості нормативу соціального захисту виступає розмір стипендії. Норматив вартості навчання дорівнює контрактній вартості денної форми освіти.

Як можна побачити з таблиці 1 та 2, потрібний розмір комплексного нормативу фінансового забезпечення в 2015 р. є в 3 рази більшим за наявний обсяг нормативу бюджетного фінансування підготовки кадрів цивільного захисту. Відповідно, в роботі пропонується підтримувати економічну безпеку досліджуваного вищого навчального закладу за рахунок фінансування, що складається з трьох джерел: бюджетні асигнування, власні кошти та залучені фінансові ресурси.

При цьому слід зазначити, що діюча модель фінансування вищих навчальних закладів демонструє, наскільки значною сьогодні є частка власних асигнувань порівняно з бюджетними надходженнями. Що стосується залучення фінансових ресурсів третіх осіб, то відсутність зацікавленості держави в інноваційній спрямованості вищої освіти є головною перешкодою в інвестиційній привабливості вищих навчальних закладів, особливо для довгострокового залучення позикових

коштів вищими навчальними закладами з особливими умовами навчання, до яких, зокрема, відноситься Національний університет цивільного захисту України. Відповідно, знижується частка нових спеціальностей в загальній номенклатурі професій, за якими державні вищі навчальні заклади готують фахівців, що, в свою чергу, негативно впливає на загальний економічний розвиток країни.

Крім того, використання комплексного нормативу бюджетного фінансування як основи побудови механізму підтримки економічної безпеки вищого навчального закладу, підвищує рівень матеріально-технічного і науково-методичного забезпечення підготовки кваліфікованих фахівців, а також сприяє залученню досвідчених науково-педагогічних кадрів.

На другому етапі моделювання на базі розрахованого комплексного нормативу бюджетного фінансового забезпечення прогнозування його можливих результатів, тобто визначення кількісних значень розрахункових величин складових показників. Потім розраховуються самі показники в порівняльному часовому періоді.

На третьому етапі моделювання проводиться зіставлення прогнозних показників комплексного фінансового забезпечення вищого навчального закладу з критеріями вибору пріоритетів його фінансової підтримки.

Для цього необхідно систематизувати показники забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу за класифікаційними групами.

Зокрема в якості першого класифікаційного фактора забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу може виступати траєкторія його розвитку, що визначає можливу еволюційну або спрямованість. Подібна траєкторія може характеризуватися як рівнем державної підтримки освіти, так і інвестиційною привабливістю, тобто державною політикою в галузі освіти. Ці показники демонструють здатність держави через механізм фінансування забезпечувати політичну і економічну стійкість суспільства за рахунок розвитку науки, культури і самої системи освіти.

В якості другого класифікаційного фактора забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу може виступати система показників фінансової стійкості його розвитку, стимулювання інноваційної діяльності та ефективності нововведень.

Третій класифікаційний фактор забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу — відповідність інтересам суспільства, регіону, галузі.

Таким чином, найбільш повноцінна державна підтримка вищої освіти можлива лише в умовах запровадження комплексного нормативу фінансового забезпечення, що включає в якості структурного компонента норматив бюджетного фінансування. Це дуже важливо не тільки для державних, але і для недержавних установ освіти. Останні за умови скоординованої науково-технічної політики в галузі освіти та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, в силу особливостей своєї законодавчо-нормативної бази та мобільності організаційної структури можуть ефективніше використовувати власні фінансові ресурси з метою підтримки економічної безпеки.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Виокремлення показників забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу дозволило зазначити, що найважливішими серед них є норматив бюджетного фінансування та комплексний норматив фінансового забезпечення.

2. Визначення моделі побудови інноваційного механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу дозволило дійти висновку, що найбільш ефективним є обчислення комплексного показника фінансового забезпечення на основі визначення нормативу бюджетного фінансування.

3. Здійснення класифікації факторів забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу уможливило їх розподіл між трьома різновидами: траєкторія розвитку навчального закладу; система показників фінансової стійкості розвитку та відповідність інтересам суспільства, регіону, галузі.

Отримані результати в цілому дозволяють забезпечити економічну безпеку вищих навчальних закладів, зокрема, тих, в яких присутні особливі умови навчання.

Література:

1. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Т.Б. Кузенко; Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2004. — 18 с.

2. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія / О.М. Ляшенко. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2011. — 400 с.

3. Тюленев Г.Д. Модель оцінювання економічної безпеки ВНЗ / Г.Д. Тюленев // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. — 2012. — № 2 (53). — С. 274—279.

4. Экономическая безопасность предприятий интегрированной промышленной структуры: монография / Под общ. ред. А.В. Козаченко. — Луганск: Ноулджд, 2011. — 226 с.

References:

1. Kozachenko, A.V. (2011), "Economic safety of the enterprises of the integrated industrial structure", Lugansk, Ukraine.

2. Kuzenko, T. B. (2004), "Planuvannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv v umovakh rynkovoyi ekonomiky" [Planning of economic safety of the enterprises in the market economy conditions], Kyiv, Ukraine.

3. Lyashenko, O. M. (2011), "Kontseptualizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstva" [The concept of the enterprise's economic safety management], Luhans'k, Ukraine.

4. Tyulyenyev, H. D. (2012), "Model' otsinyuvannya ekonomichnoyi bezpeky VNZ" [The model of higher educational institution economic safety estimation], "Naukovyy visnyk Poltav's'koho universytetu ekonomiky i torhivli", vol. 2 (53), pp. 274—279.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016 р.